

Recensie

A.W. Pitts, *History, Biography, and the Genre of Luke Acts: An Exploration of Literary Divergence in Greek Narrative Discourse* (BIS 177), Leiden/Boston 2019

Al langere tijd woedt er een stevig debat over de vraag tot welk genre de twee boeken van Lucas: het Evangelie en de Handelingen der Apostelen behoren. De discussie betreft vooral de vraag van het genre van het Lucasevangelie: is het een biografie of hebben we met geschiedschrijving dan wel een episch werk van doen? Over het genre van de Handelingen der Apostelen bestaat meer overeenstemming. Door de meeste onderzoekers wordt aangenomen dat de Handelingen tot het genre van de geschiedschrijving horen. In dat debat mengt zich nu Andrew W. Pitts, die eerder een 2015 SBL-paper over deze kwestie schreef waarmee hij de Paul. J. Achtemeier-prijs won. Dit boek 'History, Bibliography, and the Genre of Luke-Acts'¹ is een bredere uitwerking van dat paper in reactie op kritiek van de twee respondenten: Richard A. Burridge en Gregory E. Sterling.

Pitts is in dit boek vooral in discussie met Richard Burridge die al langere tijd, vanaf 1992, beweert dat het Lucasevangelie een biografie is. Er woedt in het Lucas-onderzoek nog een ander debat, en wel over de vraag van de (literaire) eenheid van Lucas met Handelingen. Pitts neemt in dat debat positie in, zonder zich daarvoor uitgebreid te verantwoorden. Hij gaat uit van de eenheid van Lucas-Handelingen, hetgeen direct gevolgen heeft voor de genrevraag. Want het is nu niet de vraag naar het genre van het Lucasevangelie, gevolgd door de vraag naar het genre van Handelingen, maar het is de vraag naar het genre van het lucaans dubbelwerk. Het antwoord op de vraag naar het genre kan niet anders dan enkelvoudig zijn. Wat Pitts met dit boek wil aantonen, is dat het lucaans dubbelwerk meer het genre van de geschiedschrijving weerspiegelt dan dat van de biografie (174).

Dat we in een impasse zitten heeft volgens A.W. Pitts te maken met het feit dat we gericht zijn op genre-overeenkomsten, en niet op genre-verschillen (3,13), zo beweert hij in het eerste hoofdstuk waarin hij de stand van zaken van het onderzoek opmaakt. De oplossing ziet hij in de nieuwere genrestudies, in het bijzonder van J.R. Martin met zijn concept van genre- verwantschap. Met 'genre agnation' gaat het om de vraag hoe genres zich tot elkaar verhouden, zowel in termen van overeenkomst van verschil. Hier gaat het om twee genres: dat van de biografie en van de geschiedschrijving. Pitts brengt acht criteria in op basis waarvan onderscheid gemaakt kan worden of een tekst tot het genre van de biografie dan wel tot de geschiedschrijving behoort: (1) 'topical focus': 'activity vs. entity focus' en (2) 'participant identification': 'generic vs. individualized'; (3) 'initiations': 'panoramic vs. focalized' en (4) 'commencements': 'event vs. participant driven'; (5) 'self-identification': 'biographical vs. non-biographical' en (6) 'genealogies': 'embedded vs. staged'; (7) 'time management': 'episodic vs. fieldtime' en (8) 'authentication strategies': 'bounded' vs. 'unbounded' (40-43). Pitts past deze criteria in de hoofdstukken 3, 4, 5 en 6 toe op zowel de Griekse geschiedwerken en de Griekse biografieën als op Lucas-Handelingen, nadat hij in hoofdstuk 2 een representatief corpus zowel van Griekse geschiedwerken als van Griekse biografieën heeft samengesteld. Het brengt hem tot deze opvatting over Lucas-Handelingen: wat de 'topical focus' betreft: zowel het Lucasevangelie als Handelingen

¹ De titel van het boek is een lichte variatie op de titel van een artikel van D.L. Smith & Z.L. Kostopoulos, 'Biography, History, and the Genre of Luke-Acts', NTS 63 (2017), 390-410.

hebben een 'activity focus' (98); als het om de 'participant identification' gaat, dan is deze in beide boeken 'generic' (98); de 'initiations' van beide boeken zijn 'panoramic' (119); de 'commencements' zijn 'event-driven' (119); de 'self-identification' is 'non-biographical' (134); de 'genealogies' in het Lucasevangelie en in Handelingen (?) zijn 'embedded' (134), wat het 'time management' betreft, beide boeken kennen 'episodic time' (163), de 'authentication strategies' zijn zowel in het Lucasevangelie als in Handelingen 'bounded' (164).

Toch zou ik niet willen zeggen dat Pitts in alles recht gedaan heeft aan Lucas-Handelingen. Van het Lucasevangelie zou ik toch niet willen zeggen dat het meer een 'activity' dan een 'entity focus' heeft. En Pitts heeft daar zelf ook oog heeft, als hij zegt dat het Lucasevangelie het karakter draagt van een biografie (met 'entity focus') (168). Hij beperkt dat biografisch karakter echter tot Lucas 3,1-24,53. En dat is, dunkt me, niet terecht. De evangelist schetst namelijk het leven (*bios*) van Jezus vanaf het begin: geboorte, tot het einde: dood, ja hij doet meer dan dat, hij meldt ook de aankondiging van Jezus' geboorte door de engel Gabriël (Luc. 1,26-38), en hij meldt zijn opstanding en hemelvaart (24,1-53). Het brengt me tot de vraag of het genre 'biografie' wel de juiste term is voor het Lucasevangelie.² Daar komt nog iets anders bij: Lucas schetst niet alleen het complete leven van Jezus, maar ook dat van Johannes de Doper (Luc. 1,5-25; 1,57-80 – 9,7). Voor de parallellie tussen Jezus en Johannes de Doper heeft Pitts geen oog.³ De 'commencements' zijn in het Lucasevangelie zijn dus niet 'event', maar 'participant driven'. Het brengt mij tot de conclusie dat Lucas zijn evangelie dan mag beginnen met een proloog, de indruk wekkend dat hij aan geschiedschrijving doet, en dat doet hij ook, maar hij doet dat door eerst het (biografische) verhaal van de stichter van de Jezusbeweging te vertellen, om in het tweede boek te laten horen dat het bij hem niet is opgehouden, maar een vervolg heeft gekregen, met o.a. Petrus en Paulus.

Daarmee raak ik een ander punt. Door Lucas-Handelingen genrekritisch te duiden als 'history' ben je er nog niet, want om wat voor geschiedschrijving gaat het dan? In het onderzoek worden verschillende opties genoemd: *apologetic historiography* (Gregory Sterling), *tragic history* (Doohee Lee), *Institutionsgeschichte* (Hubert Cancik). En het roept de vraag op welk doel dient deze geschiedschrijving. Pitts gaat aan deze twee punten helaas voorbij.

In Pitts' boek vormt de literaire eenheid van Lucas-Handelingen een zeer belangrijk punt (107,142,169-173) (zoals ook blijkt uit de titel van het boek, waar Pitts spreekt van 'het genre van Lucas-Handelingen'). Pitts beweert dat het voor het hanteren van de criteria niet uitmaakt of je uitgaat van Lucas en Handelingen als twee afzonderlijke boeken of als literaire eenheid (169-173). Maar dat is toch niet het geval. In het eerste geval functioneert Handelingen 1,1-3 namelijk niet als 'book-level transition', maar als proloog, vergelijkbaar met Lucas 1,1-4, in het tweede geval vormt Handelingen 1,1-13 wel een transition'. Het zorgt er tevens voor dat Pitts Lucas 3,1-24,53 kan duiden als biografie als microgenre. Dat is niet mogelijk, als je Lucas-Handelingen niet als eenheid ziet. Het brengt me tevens bij de vraag hoe micro- en macrogenre zich tot elkaar verhouden.

Pitts heeft een boeiend boek geschreven, met een interessant voorstel (acht criteria) om onderscheid te maken tussen biografie en geschiedschrijving, maar het probleem is toch nog niet opgelost. Het brengt me wel bij de vraag of het genreprobleem van Lucas-

² Zie mijn 'Lucas als geschiedschrijver', in: F. Noël & P. Kevers (red.), *Het Lucasevangelie*, Leuven & Den Haag 2018, 27-54, spec. 30-31.

³ Zie mijn 'De structuur van de ouverture (Lucas 1-2)', in: *Het Lucasevangelie onder de loep: Opbouw, stijl en theologie*, Middelburg 2018, 37-49; zie mijn 'Johannes de Doper in het Lucasevangelie', in: *Het Lucasevangelie onder de loep*, 136-155.

Handelingen ooit opgelost wordt, als we in dit dilemma 'biografie – geschiedschrijving' blijven hangen.

Tot slot nog enkele opmerkingen over de bibliografie:

(1) Wat allereerst opvalt, is dat het vooral Engelstalige literatuur is die genoemd werd, en dat terwijl in Duitsland op dit gebied, zeker op dat van de antieke historiografie het nodige gepubliceerd is (E. Plümacher, J. Frey, J. Schröter, H. Cancik, A.D. Baum).⁴

(2) De bibliografie is uitgebreid (175-220), maar veel boeken en artikelen heeft Pitts niet verwerkt, zoals ook de 'Index van modern authors' laat zien.

(3) De bibliografie kent nogal wat fouten: de plaats van het boek van Philipp Alexander en het boek van Manuel Alexandre (180), D.L. Balch is niet de auteur van 'Luke the Historian of Israel's Legacy, Theologian of Israel's God, maar D.P. Moessner (180, zie 203). Het boek van R.A. Burridge 'What are the Gospels?' staat er twee keer in (184). Dat geldt ook van twee boeken van R.I. Pervo, maar dat heeft ermee te maken dat op p. 209 zijn naam verkeerd is gespeld: R.I. Prevo (206-207>209). Op p. 217 vallen de namen die beginnen met 'van' onder de letter 'v' of 'V', maar dat is niet het geval bij Willie van Peer, want hij valt onder de letter 'P' (206). Soms ontbreekt een artikel, zoals b.v. dat van R.I. Pervo: 'Must Luke and Acts Belong to the Same Genre', *SBLSP* (1989), 309-316.

Den Haag, 22 oktober 2019

Nico Riemersma

www.nicoriemersma.nl

⁴ Ook in het Nederlands taalgebied zijn er verschillende studies op dit terrein verschenen (Willem van Unnik, Sijbalt Noorda, Peter Schmidt, Hendrik Hoet en Nico Riemersma; zie verder mijn literatuurlijst 'Bibliography on the Genre of Luke-Acts, Historiography, and Luke 1,1-4').